

VỀ VẤN ĐỀ THỜI GIAN DIỄN RA HỘI NGHỊ THÀNH LẬP ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM

DINH XUÂN LÝ*

Quá trình vận động thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam đã được đề cập nhiều trong các sách chuyên khảo, sách tham khảo, trong giáo trình, sách giáo khoa hiện đang giảng dạy ở các cấp học của ngành giáo dục - đào tạo và các trường đào tạo, bồi dưỡng cán bộ đảng, cán bộ chính quyền các cấp. Tuy nhiên, trong các ấn phẩm nêu trên, vấn đề thời gian liên quan đến sự kiện ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam, trình bày còn thiếu thống nhất, thậm chí còn sự khác biệt, cần được trao đổi, làm rõ.

Theo thống kê bước đầu của tác giả bài viết, thì hiện nay trong các ấn phẩm đã xuất bản, có 7 nhóm ý kiến khác nhau về xác định thời gian diễn ra Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam:

Nhóm thứ nhất, cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản thành Đảng Cộng sản Việt Nam, bắt đầu họp từ ngày 6-1-1930, nhưng không đề cập đến ngày Hội nghị hợp nhất kết thúc, và cũng không xác định ngày thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Cụ thể:

Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam (Dùng trong các trường Đại học, Cao

đẳng), của Bộ Giáo dục và Đào tạo, xuất bản năm 2004, viết: "Với tư cách là phái viên của Quốc tế Cộng sản có đầy đủ quyền quyết định mọi vấn đề liên quan đến phong trào cách mạng ở Đông Dương", Người chủ động triệu tập "đại biểu của hai nhóm (Đông Dương và An Nam)" và chủ trì Hội nghị hợp nhất Đảng tại Cửu Long (Hương Cảng, Trung Quốc). Hội nghị bắt đầu họp ngày 6-1-1930" (1);

Sách giáo khoa *Lịch sử 12*, của Bộ Giáo dục và Đào tạo, xuất bản năm 2011, cũng viết: "Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản bắt đầu họp từ ngày 6-1-1930 tại Cửu Long, do Nguyễn Ái Quốc chủ trì" (2).

Nhóm thứ hai, cũng cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản thành Đảng Cộng sản Việt Nam, bắt đầu họp từ ngày 6-1-1930, nhưng có chú thích về Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam (10-9-1960) quyết nghị lấy ngày 3-2 Dương lịch hàng năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam. Cụ thể:

Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam (Dùng cho các trường Đại học, Cao đẳng), của Bộ Giáo dục và Đào tạo, xuất bản năm 2006, viết: "Hội nghị bắt đầu họp ngày 6-

* PGS.TS. Đại học Quốc gia Hà Nội

1-1930. Sau này Đại hội toàn quốc lần thứ III của Đảng (1960) căn cứ vào những tài liệu hiện có, đã ra Nghị quyết Về ngày thành lập Đảng, trong đó có ghi rõ: "lấy ngày 3 tháng 2 dương lịch mỗi năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng" (3);

Nhóm thứ ba, cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, thành Đảng Cộng sản Việt Nam, bắt đầu họp từ ngày 6-1 đến ngày 7-2-1930. Cụ thể:

Giáo trình Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam (Dành cho sinh viên Đại học, Cao đẳng khối không chuyên ngành Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh), của Bộ Giáo dục và Đào tạo, xuất bản năm 2011, viết: "Nhận được tin về sự chia rẽ của những người cộng sản ở Đông Dương, Nguyễn Ái Quốc rời Xiêm đến Trung Quốc. Người chủ trì Hội nghị hợp nhất Đảng, họp từ ngày 6-1 đến ngày 7-2-1930 tại Hương Cảng, Trung Quốc"; kèm theo chú thích "Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam (ngày 10-9-1960), quyết nghị lấy ngày 3-2 Dương lịch hàng năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng" (4);

Nhóm thứ tư, cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, thành Đảng Cộng sản Việt Nam, họp từ ngày 3-2 đến ngày 7-2-1930. Cụ thể:

Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, của Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình Quốc gia các bộ môn khoa học Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, xuất bản năm 2001, viết: "Từ ngày 3 đến ngày 7-2-1930, Hội nghị hợp nhất thành lập Đảng họp ở bán đảo Cửu Long (Hương Cảng) dưới sự chủ trì của Nguyễn Ái Quốc" (5);

Nhóm thứ năm, cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản thành Đảng Cộng sản Việt Nam, họp từ ngày 6-1, các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2, mà không đề cập đến ngày Hội nghị hợp nhất kết thúc, và cũng

không xác định ngày thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam). Cụ thể:

Giáo trình Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam (Dành cho sinh viên đại học, Cao đẳng khối không chuyên ngành Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh), của Bộ Giáo dục và Đào tạo, xuất bản năm 2010, viết: "Nhận được tin về sự chia rẽ của những người cộng sản ở Đông Dương Nguyễn Ái Quốc rời Xiêm đến Trung Quốc. Người chủ trì Hội nghị hợp nhất Đảng, tại Hương Cảng, Trung Quốc. Trong báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản (ngày 18-2-1930), Nguyễn Ái Quốc viết: "Chúng tôi họp vào ngày 6-1... Các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2". Nghị quyết Đại hội toàn quốc lần thứ III của Đảng Lao động Việt Nam (10-9-1960) quyết nghị lấy ngày 3-2 Dương lịch hàng năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng" (6);

Nhóm thứ sáu, cho rằng Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, thành Đảng Cộng sản Việt Nam, khai mạc ngày 3-2-1930. Cụ thể:

Giáo trình Tư tưởng Hồ Chí Minh, của Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình Quốc gia các bộ môn khoa học Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh, xuất bản năm 2003, viết: "Nguyễn Ái Quốc đã xuất hiện đúng lúc để thống nhất ba tổ chức cộng sản đó thành Đảng Cộng sản Việt Nam vào ngày 3-2-1930" (7);

Hồ Chí Minh - Tiểu sử, của Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh (GS. Song Thành - Chủ biên), xuất bản năm 2010, viết: "Ngày 3-2-1930, Hội nghị hợp nhất các tổ chức đảng khai mạc tại nhà một công nhân ở Cửu Long thuộc Hồng Kông" và có chú thích: Báo cáo của Nguyễn Ái Quốc gửi Quốc tế Cộng sản ngày 18-2-1930 viết: "Chúng tôi họp vào ngày mồng 6-1... Các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2" (8).

Nhóm ý kiến thứ bảy, không cho biết về ngày hoặc tháng của sự kiện, mà viết rằng:

Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời vào tháng 2-1930; hoặc: Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời năm 1930. Cụ thể:

Sách: *Đảng Cộng sản Việt Nam - Những trang sử vẻ vang (1930-2002)*, của Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh, Tạp chí *Lịch sử Đảng*, xuất bản năm 2003, viết: "Chính cương vắn tắt, Sách lược vắn tắt, Chương trình tóm tắt của Đảng do Hội nghị thành lập Đảng (2-1930) thông qua" (9).

Trong cuốn sách: *Di sản Hồ Chí Minh trong thời đại ngày nay*, Kỷ yếu Hội thảo khoa học Quốc tế kỷ niệm 120 năm ngày sinh Chủ tịch Hồ Chí Minh (19-5-1890 - 19-5-2010, của Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh, xuất bản năm 2010, viết: "Nguyễn Ái Quốc chủ động tổ chức Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, thành Đảng Cộng sản Việt Nam tại Hồng Kông đầu năm 1930" (10).

Trong bài *Ba mươi năm hoạt động của Đảng*, Chủ tịch Hồ Chí Minh, cũng viết: "Chủ nghĩa Mác-Lênin kết hợp với phong trào công nhân và phong trào yêu nước đã dẫn tới việc thành lập *Đảng Cộng sản Đông Dương* vào đầu năm 1930" (11).

Khi tìm hiểu nguồn tư liệu: Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, và Văn kiện Đảng, *Toàn tập*, thì thấy có ba tài liệu sau đây đề cập đến thời gian bắt đầu họp/khai mạc Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản; ngày các đại biểu Hội nghị trở về An Nam và ngày kỷ niệm thành lập Đảng.

Tài liệu thứ nhất, Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản, đề ngày 18-2-1930, Nguyễn Ái Quốc viết: "... một đồng chí từ Hồng Kông tới Xiêm và tin cho tôi biết tình hình Hội An Nam thanh niên cách mạng bị tan rã; những người cộng sản chia thành nhiều phái...

Lập tức tôi đi Trung Quốc, tới đó vào ngày 23-12. Sau đó, tôi triệu tập các đại biểu của 2

nhóm (Đông Dương và An Nam). Chúng tôi họp vào ngày mồng 6-1.

Với tư cách là phái viên của Quốc tế Cộng sản có đầy đủ quyền quyết định mọi vấn đề liên quan đến phong trào cách mạng ở Đông Dương, tôi nói cho họ biết những sai lầm và họ phải làm gì. Họ đồng ý thống nhất vào một đảng.

Chúng tôi cùng nhau xác định cương lĩnh và chiến lược theo đường lối của Quốc tế Cộng sản.

Các đại biểu phải tổ chức một Trung ương lâm thời gồm bảy ủy viên chính thức và bảy ủy viên dự khuyết. Các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2" (12).

Như vậy, trong Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản, đã phản ánh một số nội dung căn bản, cốt yếu được thực hiện trong thời gian Hội nghị hợp nhất để tiến tới thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, bao gồm cả vấn đề hoạch định cương lĩnh và chiến lược cho quá trình hoạt động của Đảng trong tương lai. Đây là những công việc hệ trọng của Đảng và cách mạng Việt Nam. Tuy nhiên, trong Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản, Nguyễn Ái Quốc chỉ cho biết ngày bắt đầu họp Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản là ngày mồng 6-1, và ngày các đại biểu trở về An Nam, là ngày 8-2, mà không đề cập đến ngày kết thúc Hội nghị, và cũng không có thông tin cụ thể về thời gian khi các đại biểu dự Hội nghị đồng ý thống nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam.

Tài liệu thứ hai, Báo cáo tóm tắt Hội nghị (Bản dịch từ tiếng Pháp), trong đó có đề cập đến tiến trình Hội nghị và những nội dung cơ bản của Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, như: I. Thành phần có mặt tại hội nghị; II. Chương trình nghị sự; III. Nghị quyết của Hội nghị. Và, cuối bản Báo cáo tóm tắt Hội nghị, đề ngày 7-2-1930 (13). Có thể một số tác giả coi đây là căn cứ để ghi vào trong ấn

phẩm của mình, mốc thời gian kết thúc Hội nghị thống nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam là ngày 7-2-1930.

Tài liệu thứ ba, Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam (ngày 10-9-1960), với nội dung:

"Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng Lao động Việt Nam đã xét về ngày thành lập Đảng.

Từ mấy chục năm nay, Đảng ta lấy ngày 6 tháng Giêng Dương lịch làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng.

Nay căn cứ theo các văn kiện và tài liệu lịch sử, thì ngày bắt đầu cuộc Hội nghị hợp nhất để thành lập Đảng là ngày 3-2-1930 Dương lịch, tức là ngày 5 tháng 1 theo Âm lịch.

Vì vậy, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng quyết nghị từ nay trở đi sẽ lấy ngày 3 tháng 2 Dương lịch mỗi năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng, và giao Ban Chấp hành Trung ương sẽ tiến hành các công tác và thủ tục cần thiết để sửa lại việc ghi chép ngày thành lập Đảng trong các văn kiện về lịch sử Đảng cho phù hợp với sự thật" (14).

Khi so sánh thông tin từ ba tài liệu nêu trên, cho thấy các vấn đề đáng chú ý như sau:

- Có sự không thống nhất về thời gian bắt đầu cuộc Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản. Cụ thể: Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội Đảng lần thứ III, đã xác nhận lại: ngày bắt đầu cuộc Hội nghị hợp nhất để thành lập Đảng, không phải là ngày 6-1 như trong *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản*, của Nguyễn Ái Quốc, mà là ngày 3-2-1930;

- Tuy trong *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* của Nguyễn Ái Quốc và Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội III, đều không đề

cập đến ngày kết thúc Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản; nhưng trong *Báo cáo tóm tắt Hội nghị* - một tài liệu có thể coi như là biên bản lược ký của Hội nghị, mà ở cuối văn bản đề ngày 7-2-1930.

- Cả ba tài liệu đều không đề cập thông tin cụ thể về thời gian các đại biểu dự Hội nghị đồng ý hợp nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam (Đại hội III chỉ quyết nghị lấy ngày 3-2 Dương lịch mỗi năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng);

- Khi hệ thống lại các thông tin về thời gian diễn ra Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, được thể hiện trong ba tài liệu nêu trên, thì có được kết quả như: Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, họp vào ngày mùng 6-1 (theo *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* của Nguyễn Ái Quốc), kết thúc vào ngày 7-2-1930 (theo *Báo cáo tóm tắt Hội nghị*), các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2-1930 (theo *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* của Nguyễn Ái Quốc); và, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng quyết nghị lấy ngày 3 tháng 2 Dương lịch mỗi năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng.

Nhưng vì Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội Đảng lần thứ III, đã phủ nhận ngày 6-1, và chỉ xác nhận ngày bắt đầu Hội nghị hợp nhất là ngày 3-2-1930, nên lại có kết quả như: Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, họp vào ngày 3-2-1930 (theo Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng), kết thúc vào ngày 7-2-1930 (theo *Báo cáo tóm tắt Hội nghị*), các đại biểu trở về An Nam ngày 8-2-1930 (theo *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* của Nguyễn Ái Quốc); và, Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III của Đảng quyết nghị lấy ngày 3 tháng 2 Dương lịch mỗi năm làm ngày kỷ niệm thành lập Đảng.

Cũng từ ba tài liệu nêu trên, bản thân người viết bài này cũng có những băn khoăn như sau:

Một là, theo như *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản*, thì thời gian các đại biểu Hội nghị hợp nhất trở về An Nam là ngày 8-2-1930; thời gian Nguyễn Ái Quốc viết (hoặc gửi) Báo cáo cho Quốc tế Cộng sản là ngày 18-2-1930, như vậy chỉ cách nhau 10 ngày. Điều này cho thấy, với khoảng thời gian ngắn như vậy, ít có khả năng xảy ra sự nhầm lẫn, đặc biệt chủ nhân của các sự kiện này lại là Nguyễn Ái Quốc, thì khả năng xảy ra sự nhầm lẫn chắc chắn lại càng ít hơn. Có lẽ, đây là một trong những lý do, dẫn tới việc cho đến nay vẫn có các nghiên cứu xác định thời gian khai mạc (bắt đầu họp) Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, là ngày 6-1-1930;

Hai là, Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* do Đại hội Đảng lần thứ III ban hành (Chủ tịch Hồ Chí Minh là người đọc Diễn văn khai mạc Đại hội III). Nhưng, với tư cách là người chủ trì Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam; là người viết *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* về vấn đề thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, tại sao lúc bấy giờ Hồ Chí Minh lại không có ý kiến gì? Đây có thể là lý do, mà trong một số công trình đã ghi thời gian bắt đầu họp Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản, là ngày 3-2-1930.

Ba là, nếu có thể coi bản *Báo cáo tóm tắt Hội nghị*, như là biên bản tốc ký của Hội nghị, thì cũng có thể coi ngày 7-2-1930 là mốc thời gian kết thúc Hội nghị thống nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam.

Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời là một sự kiện lịch sử đặc biệt trong tiến trình cách mạng nước ta; *Quá trình vận động thành lập Đảng* (hoặc là: *Sự ra đời của Đảng Cộng sản*

Việt Nam) là bài giảng, là chuyên đề cho các cấp học: được in trong sách giáo khoa phổ thông, giáo trình đại học/cao đẳng cho sinh viên không chuyên lịch sử Đảng và sinh viên chuyên lịch sử Đảng; được in trong các giáo trình chuyên đề Lịch sử Đảng dùng cho cao học và nghiên cứu sinh lịch sử Đảng và các lớp đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lãnh đạo quản lý của hệ thống chính trị nước ta. Chính vì vậy, việc thiếu thống nhất trong trình bày về các mốc thời gian liên quan đến *Sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam* đã ảnh hưởng không tốt đến chất lượng giảng dạy môn học này (thậm chí có thể dẫn tới sự suy diễn lệch lạc). Để góp phần khắc phục bất cập này, tôi xin mạnh dạn trình bày ý kiến bước đầu của mình, như sau:

Thứ nhất, vì cho đến nay chưa có nghị quyết mới nào phủ nhận (hoặc khác với) Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội III Đảng Lao động Việt Nam (ngày 10-9-1960), do đó cần cứ trước hết để xác định thời gian Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản - thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, phải là Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam;

Thứ hai, vì vấn đề/sự kiện thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam là bài giảng/chuyên đề cho các cấp học khác nhau, nên phải căn cứ vào từng đối tượng người học, và mục tiêu đào tạo của từng chương trình cụ thể, để lựa chọn phương thức trình bày các mốc thời gian cho phù hợp.

Với hai lý do nêu trên, xin kiến nghị một số phương án cụ thể như sau:

- *Đối với sách giáo khoa phổ thông*, chỉ ghi một mốc thời gian là ngày 3 tháng 2 năm 1930 (và có chú thích theo Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam (ngày 10-9-1960);

- Đối với giáo trình đại học/cao đẳng cho sinh viên không chuyên lịch sử Đảng Đảng Cộng sản Việt Nam, và giáo trình/bài giảng cho các lớp đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lãnh đạo quản lý, vẫn ghi một mốc thời gian là ngày 3 tháng 2 năm 1930; nhưng có chú thích thêm về thời gian như trong *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản của Nguyễn Ái Quốc (18-2-1930)*.

- Đối với giáo trình đại học cho sinh viên chuyên Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam và giáo trình chuyên đề Lịch sử Đảng Cộng sản

Việt Nam dùng cho cao học và nghiên cứu sinh Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, thì ngoài mốc thời gian theo như Nghị quyết *Về ngày thành lập Đảng* của Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ III Đảng Lao động Việt Nam (ngày 10-9-1960), cần ghi chi tiết thêm về các khả năng khác, như: mốc thời gian trong *Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản* của Nguyễn Ái Quốc (18-2-1930); mốc thời gian trong *Báo cáo tóm tắt Hội nghị* và các mốc thời gian trong những công trình đã công bố.

CHÚ THÍCH

(1). Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam* (Dùng trong các trường Đại học, Cao đẳng), Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2004, tr. 55, 56.

(2). Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Lịch sử 12*, Nxb. Giáo dục Việt Nam, Hà Nội, 2011, tr. 87.

Xem thêm: Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Một số chuyên đề Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2007, tr. 86 viết về thời gian họp Hội nghị hợp nhất Đảng theo như Báo cáo gửi Quốc tế Cộng sản, đề ngày 18-2-1930 của Nguyễn Ái Quốc, là ngày mồng 6-1.

(3). Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam* (Dùng cho các trường Đại học, Cao đẳng), Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006, tr. 55.

Xem thêm: Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam* (Dùng cho các trường đại học, Cao đẳng), Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2005, tr. 55 viết: Hội nghị bắt đầu họp ngày 6-1-1930; Và chú thích: "Hiện nay Đảng ta lấy ngày 3-2-1930, một ngày trong thời gian diễn ra Hội nghị hợp nhất là ngày kỷ niệm thành lập Đảng".

(4). Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam* (Dành cho sinh viên Đại học, Cao đẳng khối không chuyên ngành Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh), Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2011, tr. 37.

Xem thêm sách: *Hỏi - đáp môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2010, tr. 19 viết "Từ ngày 6-1 đến ngày 7-2-1930, Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản do họp ở Cửu Long - Hương Cảng - Trung Quốc dưới sự chủ trì của Nguyễn Ái Quốc, đã nhất trí thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam".

(5). Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình Quốc gia các bộ môn khoa học Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh. *Giáo trình Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2001, tr. 45.

Xem thêm: Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam, Hùng Thắng - Nguyễn Thành: *Chủ tịch Hồ Chí Minh người chiến sĩ tiên phong trên mặt trận giải phóng dân tộc*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội, 1985, tr. 214 viết: "Hội nghị hợp nhất đã họp tại nhà một công nhân ở bán đảo Cửu Long, Hương Cảng, từ ngày 3 đến ngày 7-2-1930, dưới sự chủ trì của đại diện Quốc tế Cộng sản - Nguyễn Ái Quốc".

Xem thêm: Viện Mác-Lênin, Viện Lịch sử Đảng: *Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam*, (tóm tắt), Nxb. Sự thật, Hà Nội, 1985, tr. 27 viết: "Ngày 3-2-1930, Hội nghị hợp nhất họp ở Cửu Long (cạnh Hương Cảng) do đồng chí Nguyễn Ái Quốc chủ trì... Sau 5 ngày làm việc hết sức khẩn trương (từ 3 đến 7-2) trong hoàn cảnh bí mật, Hội nghị đã nhất trí tán thành thống nhất các tổ chức cộng sản thành lập Đảng Cộng sản duy nhất, lấy tên là Đảng Cộng sản Việt Nam".

Xem thêm: Bộ Đại học, Trung học chuyên nghiệp và dạy nghề: *Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam*, tập 1, Nxb. Đại học và giáo dục chuyên nghiệp, Hà Nội, 1988, tr. 48 viết: "Từ ngày 3 đến ngày 7 tháng 2 năm 1930, Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản ở Đông Dương đã họp ở Cửu Long, Hương Cảng. Đồng chí Nguyễn Ái Quốc thay mặt Quốc tế Cộng sản chủ trì Hội nghị".

Xem thêm: Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh, Phân viện Hà Nội: *Một số chuyên đề về Lịch sử Việt Nam*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 1997, tr. 338 viết: "Đầu năm 1930, Nguyễn Ái Quốc về Cửu Long (Hương Cảng-Trung Quốc) triệu tập hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản (từ ngày mồng 3 đến ngày mồng 7 tháng 2-1930)".

Xem thêm: TS. Lê Văn Yên: *Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh trên đường sáng lập Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb. Lao động, Hà Nội, 2005, tr. 132 viết: "Từ ngày 3 đến ngày 7-2-1930, người chủ trì Hội nghị thống nhất các tổ chức cộng sản Việt Nam ở Cửu Long, Hồng Kông".

Xem thêm: ThS. Tạ Thúy Anh: *Bộ đề kiểm tra trắc nghiệm và tự luận Lịch sử 9 (Tái bản lần thứ nhất)*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội, 2011, tr. 74 viết: "được sự ủy nhiệm của Quốc tế Cộng sản Nguyễn Ái Quốc đã triệu tập Hội nghị gồm các đại biểu của các tổ chức cộng sản để bàn việc hợp nhất thành một đảng, tại Cửu Long, cạnh Hương Cảng (Trung Quốc) từ ngày 3 đến ngày 7-2-1930".

(6). Bộ Giáo dục và Đào tạo: *Giáo trình Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam* (Dành cho sinh viên Đại học, Cao đẳng khối không chuyên ngành Mác-Lênin, Tư tưởng Hồ Chí Minh), Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2010, tr. 42.

Xem thêm: Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh: *Hội thảo khoa học kỷ niệm 100 năm ngày Bác Hồ ra đi tìm đường cứu nước*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, 2011, tr. 280 viết: "Thay mặt Quốc tế Cộng sản, tháng 11-1929, Nguyễn Ái Quốc rời Xiêm đi Hồng Kông triệu tập Hội nghị hợp nhất các tổ chức Cộng sản để thành lập một Đảng Cộng sản duy nhất ở Việt Nam. Trong Báo cáo gửi

Quốc tế Cộng sản 18-2-1930, Nguyễn Ái Quốc nêu rõ: "Chúng tôi họp vào ngày 6-1... Các đại biểu trở về An Nam 8-2".

(7). Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình Quốc gia các bộ môn khoa học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh: *Giáo trình Tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2003, tr. 141.

(8). Song Thành (Chủ biên): *Hồ Chí Minh - Tiểu sử*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2010, tr. 229.

Xem thêm: PGS.TS. Vũ Như Khôi: *75 năm Đảng Cộng sản Việt Nam dưới ngọn cờ độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội (3/2/1930 - 3/2/2005)*, Nxb. Công an Nhân dân, Hà Nội, 2005, tr. 61 viết: "Ngày 3 tháng 2 năm 1930, đúng vào dịp Tết Canh Ngọ, Hội nghị hợp nhất Đảng các tổ chức cộng sản thành lập một Đảng Cộng sản duy nhất, do Nguyễn Ái Quốc triệu tập, chuẩn bị và chủ trì, đã được bắt đầu trong căn nhà nhỏ của một gia đình công nhân tại bán đảo Cửu Long, Hương Cảng".

Xem thêm: Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh: *Hội thảo khoa học kỷ niệm 100 năm ngày Bác Hồ ra đi tìm đường cứu nước*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, 2011, tr. 13 viết: "ngày 3-2-1930, tại Hồng Kông (Trung Quốc), dưới sự chủ trì của Nguyễn Ái Quốc, Hội nghị thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam đã thành công tốt đẹp".

(9). Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh, *Tạp chí Lịch sử Đảng: Đảng Cộng sản Việt Nam - Những trang sử vẻ vang (1930-2002)*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2003, tr. 82.

(10). Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh: *Di sản Hồ Chí Minh trong thời đại ngày nay, Kỷ yếu Hội thảo khoa học Quốc tế kỷ niệm 120 năm ngày sinh chủ tịch Hồ Chí Minh (19-5-1890 - 19-5-2010)*, Nxb. Chính trị - Hành chính, Hà Nội, 2010, tr. 387.

(11) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, T. 10, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2002, tr. 8.

Xem thêm: Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh, *Tạp chí Lịch sử Đảng: Đảng Cộng sản Việt Nam - Những trang sử vẻ vang (1930-2002)*, Nxb. Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2003, tr. 363 viết:

"Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời năm 1930 là kết quả tất yếu của cuộc đấu tranh yêu nước và đấu tranh giai cấp ở nước ta trong thời đại mới".

(12). Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng, Toàn tập*, tập 2, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr. 19-20.

(13). Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng, Toàn tập*, tập 2, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr. 10-13.

(14). Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đảng, Toàn tập*, T. 21, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tr. 904.

XUẤT KHẨU GẠO Ở VIỆT NAM THỜI PHÁP THUỘC...

(Tiếp theo trang 25)

(26), Tổng hợp từ nguồn: Hà Phú Hương: *Vấn đề xuất cảng...*, tldđ, tr. 55 và Nguyễn Phan Quang: *Thị trường lúa gạo...*, sdd, tr. 1068.

(27), (28), Hà Phú Hương: *Vấn đề xuất cảng...*, tldđ, tr. 55.

(30), (32), (35), (36), Trần Huy Liệu, Nguyễn Lương Bích, Nguyễn Khắc Dạm: *Cách mạng cận đại Việt Nam: Xã hội Việt Nam trong thời Pháp-Nhật*, q 1, t. 8, Nxb. Văn Sử Địa, Hà Nội, 1957, tr. 77, 159, 174, 175.

(31), Kiều Tuấn Anh: *Vấn đề lúa gạo ở Việt Nam giai đoạn 1939-1945*, Khoa luận tốt nghiệp Lịch sử, 2000, tr. 60.

(33), Nguyễn Phan Quang: *Người Hoa trên thị trường lúa gạo Nam Kỳ thời Pháp thuộc (1859-1945)*, Tạp chí *Nghiên cứu Lịch sử*, số 1, 2002, tr. 87.

(34), Văn Tạo - F.Motomo: *Nạn đói 1945 ở Việt Nam - Những chứng tích lịch sử*, Nxb. Khoa học Xã hội, Hà Nội, 2005, tr. 606.